

Píše Michal Topor

(E*forum, 10. 09. 2014)

V souvislosti s výstavou **Vlasta Vostřebalová Fischerová - Mezi sociálním uměním a magickým realismem**, realizovanou nejprve v brněnské Moravské galerii (listopad 2013 – únor 2014) a poté v pražském Domě U Zlatého prstenu (do 14. září 2014), připravily její kurátorky **Martina Pachmanová** a **Michala Frank Barnová** takřka stejnojmennou (v názvu knihy za jménem umělkyně stojí její životní data: 1898–1963), velkoryse a bytelně vypravenou monografii (na jejím vydání se podílely Moravská galerie, Galerie HMP a nakladatelství Arbor Vitae.

Přístup autorek ke komplexu života a díla sympaticky asociuje pojem ražený roku 1898 J. S. Macharem v rozpravě o tom, jak vydávat dílo J. V. Friče a rovněž – obecněji – významných (českých) spisovatelů, a sice: „*totalita činnosti*“ (Naše doba, 20. 12. 1898; viz také: „Spisovatel ve své totalitě – to jest první vůdčí ideou a kardinálním požadavkem při zúčtování s činností každého autora, jakým mají být sebrané spisy“, Naše doba, 20. 11. 1898). Kniha o Vlastě Vostřebalové Fischerové prostřednictvím souboru reprodukcí zpřístupňuje podstatnou část jednoho výtvarného vesmíru, čítající práce nejranější, črty, malby, kresby, ba i architektonické návrhy aj., vydatně obklopené a podepřené úryvky z dopisů, dobových komentářů a především hutnými partiemi výkladovými. Čtenář ocení právě možnost sledovat a prověřovat interakci obrazu a slova (formulace) coby znaku hledání adekvátního, nosného či nápaditého interpretačního klíče.

Jako zásadní, nepominutelné východisko porozumění dílčím významovým fasetám umělkynina díla jsou představeny vybrané biografické partie: rodinné zázemí, vzdělání, politické inklinace (levicově orientované), setkání s Otokarem Fischerem, manželství, mateřství (s figurou malého Jeníka, budoucího romanisty Jana Otokara Fischera), rozvod, bydliště, výstavy (1925, 1934), zaměstnání atd. Vztahu k O. Fischerovi je věnována především kapitola „Otokar Fischer, L'Homme fatal“ (s. 45–58), ukazující V. Vostřebalovou nejprve – v roce 1921 – jako studentku AVU a posluchačku Fischerových přednášek na filozofické fakultě, od jara 1922 potom jako jeho partnerku, na podzim 1923 jako tu, která svoluje ke sňatku. V průběhu roku 1924 se vztah zborčil – svědectvím rozpadání jsou také tehdejší Vlastiny dopisy O. Fischerovi, připojené v závěrečné části knihy (s. 195–219), řeč něhy i sváru, nepokrytě, jadrně, nebolestínsky pojmenovávající ohniska konfliktu – „už mám dost těch manželských povinností, kuchta chůva šváby necky atd. [...] Coveče, Otokare, ty vole, miláčku, buď rád, že tě po všem tom ještě chci vidět, a netýrej mne tou pedanterií a babičkami“ (s. 212, 214).

Vedle (auto)biografických a intimních filiací rozvíjejí autorky nezřídka interpretaci jednotlivého jevu (motivů, tvaroslovného prvku apod.) postřehem, naznačujícím dobové – zejména prvorepublikové – umělecké nebo politické paralely, vazby a okolnosti. Za teoretický základ biografické i této vrstvy výkladu lze přitom považovat způsob tázání, který již řadu let zpracovává Martina Pachmanová – např. v knize *Neznámá území českého moderního umění: Pod lupou genderu* (Argo 2004), nověji potom v monografii *Zrození umělkyně z pěny limonády: Genderové kontexty české moderní teorie a kritiky umění* (VŠUP 2013), za niž autorka v červnu 2014 obdržela Cenu F. X. Šaldy. Tázání po možnostech ženy v prostředích, jejichž souřadnice po staletí dominantně moderovali a formovali muži. Příběh Vlasty Vostřebalové Fischerové je kladen jako radikální cesta umělecké i obecněji životní nezávislosti, a tedy i zřejmě solitérnosti. Autorkám se naštěstí v „četbě“ jednotlivých výtvarných gest, detailů a sérií (dětské figury, krajiny, figury žen, dvojice Kino I a II) daří příliš neideologizovat, nezdržují se u opozic a jiných dramatizujících schémat, jež jim zvolená perspektiva nabízí (viz např.: „Daleko více ji zajímala žena bojující svůj existenční a existenciální zápas, a skrze ni se snažila odhalit ženské zkušenosti v patriarchálním světě a vymezit se proti stereotypním konstruktům ženství“, s. 115), zůstávají při konkrétním jevu.

Tématem samostatných kapitol jsou konfrontace díla a kritických názorů, vzbuzených jeho částečným vystavením (v Topičově salonu, 1925; dvě výstavy v pražské Městské knihovně, 1934) – za povšimnutí stojí, že stranou nezůstaly články v německojazyčných denících, jako citlivý komentátor je kupř. připomenut Rudolf Fuchs (příspěvatel *Prager Tagblatt*). Pozoruhodným dovětkem nejen k těmto dvěma partiím je kapitola *In memoriam*, črtající poválečnou reflexi díla V. Vostřebalové Fischerové (včetně expozic v zahraničí), do značné míry iniciovanou a řízenou J. O. Fischerem (správcem matčina díla) v duchu představy o meziválečném komunisticky angažovaném umění; autorky si na tomto pozadí všímají diferencovaněji postupujících, inspirativních postřehů a výkladů, speciálně vyzdvihují práci Jana Baleky.